

Asia: VM053:00/2024

Lausuntopyyntö luonnoksesta hallituksen esitykseksi eduskunnalle laiksi rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämisestä sekä eräiksi siihen liittyviksi laeiksi

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Valtiovarainministeriö on pyytänyt Ulosottolaitokselta lausuntoa luonnoksesta hallituksen esitykseksi eduskunnalle laiksi rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämisestä sekä eräiksi siihen liittyviksi laeiksi. Esitysluonnoksessa ehdotetaan säädettäväksi uusi laki rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämisestä, jolla kumotaan voimassa oleva saman niminen laki. Lisäksi ehdotetaan muutoksia muun muassa rahanpesun selvittelykeskuksesta annettuun lakiin. Ehdotetuilla lainsäädännön muutoksilla pantaisiin täytäntöön EU:n uusi rahanpesun vastainen sääntely, eli EU:n rahanpesun torjuntaviranomaista koskeva asetus, rahanpesuasetus ja kuudes rahanpesudirektiivi.

Voimassa olevan rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämisestä annetun lain 9 luvun 5 §:n 1 momentissa Ulosottolaitokselle on säädetty yleinen huolehtimisvelvoite: Ulosottolaitoksen on huolehdittava siitä, että sen toiminnassa kiinnitetään huomiota rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämiseen ja paljastamiseen sekä tehtäviensä hoidon yhteydessä ilmi tulleiden epäilyttävien liiketoimien ilmoittamiseen rahanpesun selvittelykeskukselle.

Hallituksen esitysluonnoksessa uudeksi laiksi rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämisestä ehdotetun 1 luvun 4 §:n 2 momentin 2 c kohdan ja 2 d kohdan mukaan Ulosottolaitos olisi, eräiden muiden viranomaisten lisäksi, toimivaltainen viranomainen.

Esitysluonnoksessa ehdotetun 1 luvun 4 §:n 2 momentin 2 c kohta viittaa rahanpesuasetuksen 2 artiklan 1 kohdan 44 alakohdan c alakohtaan, jonka mukaan toimivaltaisella viranomaisella

tarkoitetaan muun muassa viranomaista, jonka tehtävänä on rikoksella saatujen varojen jäljittäminen, takavarikointi tai jäädyttäminen.

Esitysluonnoksessa ehdotetun 1 luvun 4 §:n 2 momentin 2 d kohta taas viittaa rahanpesuasetuksen 2 artiklan 1 kohdan 44 alakohdan d alakohtaan, jonka mukaan toimivaltaisella viranomaisella tarkoitetaan viranomaista, jolle on osoitettu rahanpesun tai terrorismin rahoituksen torjuntaa koskevia velvollisuuksia.

Ulosottolaitoksen käsityksen mukaan sen nimeäminen edellä selostetun mukaisesti toimivaltaiseksi viranomaiseksi ei käytännössä muuta Ulosottolaitoksen asemaa voimassa olevassa rahanpesulaissa säädettyyn nähden. Kuitenkin Ulosottolaitoksen on otettava huomioon EU:n uuden rahanpesun vastaisen sääntelyn pyrkimys yleisesti ottaen tehostaa rahanpesun ja terrorismin rahoituksen vastaista toimintaa.

*

Ulosottolaitos kiinnittää huomiota esitysluonnoksessa ehdotettuun rahanpesun selvittelykeskuksesta annetun lain muuttamista koskevan lain 4 §:n 3 momentin 25 kohtaan, jonka mukaan rahanpesun selvittelykeskuksella tulee olla välitön ja suora pääsy maksukyvyttömyysrekisterissä ja Ulosottolaitoksen hallussa oleviin tietoihin. Saman pykälän ehdotetun uuden 4 momentin mukaan 3 momentissa tarkoitettua tietoihin pääsyä pidetään suorana ja välittömänä muun muassa silloin, jos tietoja hallussaan pitävät yhteisöt tai viranomaiset antavat ne viipymättä rahanpesun selvittelykeskukselle, ja mikään yhteisö, viranomainen tai kolmas osapuoli ei pysty puuttumaan pyydettyihin tai annettaviin tietoihin.

Ehdotetun rahanpesun selvittelykeskuksesta annetun lain muuttamista koskevan lain 4 §:n 3 momentin 25 kohdan sääntely pohjaa kuudennen rahanpesudirektiivin 21 artiklan 1 kohdan b alakohdassa, ja ilmeisesti tarkalleen ottaen b alakohdan xx alakohdassa säädettyyn, jonka mukaan jäsenvaltioiden on varmistettava, että rahanpesun selvittelykeskuksilla on välitön ja suora pääsy maksukyvyttömyystietokannoissa oleviin tietoihin.

Ehdotetun rahanpesun selvittelykeskuksesta annetun lain muuttamista koskevan lain 4 §:n 3 momentin 25 kohdan sääntely pohjaa kuudennen rahanpesudirektiivin 21 artiklan 1 kohdan b alakohdassa, ja ilmeisesti tarkalleen ottaen b alakohdan xx alakohdassa säädettyyn, jonka mukaan jäsenvaltioiden on varmistettava, että rahanpesun selvittelykeskuksilla on välitön ja suora pääsy maksukyvyttömyystietokannoissa oleviin tietoihin.

Ulosottolaitos kiinnittää huomiota siihen, että ulosottorekisteriin – josta säädetään ulosottokaaren 1 luvun 24-35 §:ssä – tallennetaan runsaasti ulosoton asiakkaiden taloudellista tilaa koskevia tietoja ulosottoviranomaisille kuuluvien tehtävien hoitamista varten, eikä Ulosottolaitos pidä sanottu huomioon ottaen tarkoituksenmukaisena tai edes mahdollisena, että rahanpesun selvittelykeskukselle annettaisiin suora tekninen käyttöyhteys ulosottorekisterin kaikkiin tietoihin. Näin ollen rahanpesun selvittelykeskuksen ”suora ja välitön pääsy” Ulosottolaitoksen hallussa oleviin tietoihin tulisi Ulosottolaitoksen näkemyksen mukaan toteuttaa jatkossakin siten, että Ulosottolaitos antaa tiedot pyynnöstä rahanpesun selvittelykeskukselle.

*

Rahanpesulainsäädännön kokonaisuudistuksen yhteydessä Ulosottolaitos katsoo aiheelliseksi kiinnittää huomiota myös seuraavaan:

Ulosottomiehinä toimivat kihlakunnanvoudit tekevät jonkin verran Ulosottolaitoksen edustajina toimeksiantosopimuksia kiinteistönvälitysliikkeiden kanssa ulosmitatun omaisuuden myymiseksi (ulosottokaaren 5 luvun 76 §:n mukainen ulosottomiehen toimittama vapaa myyntitapa) ja kiinteistönvälitysliikkeillä on velvollisuus tuntea asiakkaansa. Koska kihlakunnanvoudit ulosmitatun omaisuuden myyntitoimia tehdessään hoitavat lakisääteisiä viranomaistehtäviä, eivätkä toimi kenenkään edustajina – toisin kuin esimerkiksi yleiset edunvalvojat –, olisi perusteltua, että näissä tapauksissa tunnistamiseen riittäisi ulosottomiehillä käytössä oleva kuvallinen virkamerkki. On myös kihlakunnanvoutien yksityisyyden ja turvallisuuden kannalta ongelmallista, jos nämä joutuvat virkatehtäviään hoitaessaan käyttämään tunnistautumiseen esimerkiksi henkilökohtaisia pankkitunnuksiaan.

Toinen ongelma kihlakunnanvoutien Ulosottolaitoksen puolesta tekemissä toimeksiantosopimuksissa liittyy tosiasiallisen edunsaajan määrittelyyn: Tällä hetkellä kiinteistönvälittäjät saattavat merkitä tosiasialliseksi edunsaajaksi toimeksiantosopimuksen Ulosottolaitoksen puolesta tehneen kihlakunnanvoudin taikka tämän esihenkilönä toimivan johtavan kihlakunnanvoudin. Ulosottolaitos pitää selvänä, ettei virkatehtäviä suoritettavaa kihlakunnanvoutia, sen paremmin kuin tämän esihenkilöäkään voida pitää rahanpesulainsäädännössä (erityisesti rahanpesuasetuksen 51-53 artikloissa) tarkoitettuna tosiasiallisena edunsaajana.

Ulosottolaitoksen näkemyksen mukaan edellä selostettuja ongelmakohtia olisi aiheellista korjata rahanpesulainsäädännön kokonaisuudistuksen yhteydessä tarkentamalla kansallista lainsäädäntöä siinä määrin kuin unionitasoinen lainsäädäntö sen mahdollistaa. Kuriositeettina mainittakoon, että voimassa olevan rahanpesulain 3 luvun 3 §:n 2 momentin 2 kohdassa on erityissäännös asiakkaan tuntemistietojen säilyttämisestä yleisiä edunvalvojia koskien.

Helin Olli
Ulosottolaitos